דתניא (א)[א]הבודק את החבית להיות מפריש עליה תרומה והולך ואחר כך נמצאת חומץ כל ג' יום ודאי מכאן ואילך ספק מאי קאמר א"ר יוחנן ה"ק [ב]כל ג' ימים הראשונים ודאי יין מכאן ואילך ספק מאי טעמא חמרא מעילאי עקר והאי טעימיה ולא עקר אם תמצא לומר בתר דטעימיה עקר הוה ריחא חלא וטעמיה חמרא [ג]וכל ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא ורבי יהושע בן לוי אמר כל ג' ימים האחרונים ודאי חומץ מכאן ולהלן ספק מאי טעמא חמרא מתתאי עקר ואימור עקר ולאו אדעתיה ואם תמצא לומר מעילאי עקר והא טעימיה ולא עקר דלמא בתר דטעימיה עקר הוה ריחיה חלא וטעמי' חמרא [ד]וריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא דרומאי מתנו משמיה דר' יהושע בן לוי ראשונים ודאי יין אחרונים ודאי חומץ אמצעיים ספק הא גופא קשיא אמרת ראשונים ודאי יין אלמא ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא והדר אמרת אחרונים ודאי חומץ אלמא ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא כגון דאשתכח חלא סיפתקא דאי לאו דעקר תלתא יומי לא הוה משתכח חלא סיפתקא כמאן פשט ליה פליגי בה רב מרי ורב זביד חד אמר כרבי יוחנן וחד אמר כרבי יהושע בן לוי: איתמר המוכר חבית יין לחברו והחמיצה אמר רב כל ג' ימים הראשונים ברשות מוכר מכאן ואילך ברשות לוקח

ושמואל

הבודק את החבית. נטל הימנה מעט והפריש ממנו תרומה ומעשר ושתה הימנו לידע אם היין הנותר בחבית טוב וישתה או ימכור משאר חביותיו מדי יום יום ויפריש מזו החבית לתרומה ולמעשרות תמתיקן היום מפריש מעט לפי מה שימכור משאר חביותיו ולמחר מעט ואומר הרי תרומה ומעשר של זה שאני מוכר ושותה באותה חבית ולפיכך בודק דאין מפרישין מן החומץ על היין דשני מינין הן אליבא דרבי בפ' המוכר את הספינ' (ד) אבל לרבנן לכתחלה אין מפרישין ואם עשה עשוי: **להיות מפריש.** משאר חביותיו על בטחונה של זו החבית כלומר שמפריש ממנה לצורך שאר חביות: **ואחר כך.** לסוף חודש או ב' חדשים: **כל ג' ימים כו'.** לקמיה מפרש: **מאי קאמר.** לפי שיש לפרשה בשני ענינין כדלקמן קבעי לה: **כל ג' ימים הראשונים.** סמוך לבדיקה ודאי יין היה דבפחות מג' ימים אין היין נעשה חומץ ויפה תרם מה שתרם באותן ג' ימים וא"ל הלוקח מזה באותן ג' ימים לחזור ולהפריש דאפי' אם התחיל להחמיץ עם סילוק ידיו אין שמו חומץ עד ג' ימים ואע"פ שכבר יש לו ריח חומץ כדמפרש ואזיל דכך היין המחמץ להריח מתחלה ריח חומץ והולך ומריח יותר ויותר עד שנהפך אפי' טעמו לחומץ וקים להו לרבנן דמשהתחיל להחמיץ הוי ריחו כל ג' ימים חומץ וטעמו יין אבל מג' ואילך יכול להיות חומץ גמור: **מכאן ואילך ספק.** דשמא לא התחיל להחמיץ עד ג' ימים קודם שנמצא חומץ והשתא בשעת מציאה הוא דנעשה חומץ הלכך הוי תרומה מספק ויחזור ויתרום: **מאי טעמא.** הוי כל ג' ימים ראשונים ודאי יין וג' ימים האחרונים ספק חומץ: **חמרא מעילאי עקר.** (א) כמו עקר נעקר טעם יין ממנו ומתחיל להחמיץ מלמעלה כפי החבית ומעט מעט מתחמץ ויורד כל ג' עד דבסוף ג' נעשה כולו חומץ וכל זמן שלא החמיץ כולו הוי ריחיה חלא וטעמא חמרא והאי חמרא הא טעימיה ובדקי' האי גברא כפי החבית ומלאו טוב ועדיין לא התחיל להחמיץ והלכך אפי' אם תמצי לומר דמיד בתר דטעימיה התחיל להחמיץ הוי ריחיה חלא וטעמיה חמרא עד סוף ג' ימים משהתחיל להחמיץ והלכך דין הוא דבתר טעמא אזלינן ולא בתר ריחא וחמרא הוא והיינו יין הנמכר בחנות דלרבי יוחנן הוי יין ומהאי טעמא גופיה הוי ספק אפי' כל ג' ימים האחרונים ולא ודאי חומץ דאיכא למימר זה ג' ימים האחרונים שהתחיל להחמיץ והוי טעמיה חמרא עד עכשיו שנגמר חימוצו: **ג' ימים האחרונים ודאי חומץ.** והוי טבל גמור דר' יהושע אזיל בתר ריח כדמפרש ואזיל וכיון דעתה נמצא חומץ ודאי התחיל להריח ריח חומץ זה ג' ימים דבפחות מג' ימים לא נעשה חומץ גמור ואפי' ג' ימים הראשונים ספק דאמרי' שמא עם סילוק ידי הבודק התחיל להריח ובתר ריחא אזלינן והלכך יין הנמכר בחנות לאו חמרא הוא: **מ"ט חמרא מתתאי עקר.** לרבותא נקט לאשמועינן דאיכא למימר דאפי' בשעת בדיקה כבר היה חומץ ומיהו אינו צריך לכל זה דאפי' ס"ל נמי כדרבי יוחנן דמעילאי עקר איכא לאוקמי שפיר כדמפרש ואזיל: **דרומאי משמיה דר' יהושע.** אמרין דהאי דקתני בברייתא ג' ימים ודאי בין אג' ימים ראשונים בין אג' ימים אחרונים קאי וה"ק ג' ימים הראשונים ודאי יין דאפי' עם סילוק ידיו התחיל להחמיץ הוי ריחיה חלא וטעמיה חמרא עד ג' ימים והלכך הוי חמרא דקם ליה רבי יהושע בן לוי בשיטתיה דרבי יוחנן דריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא הוא: **אחרונים ודאי חומץ.** כדמפרש טעמא לקמן כגון שנמצא חומץ חזק מאד דודאי כבר עברו ג' ימים שנעשה חומץ גמור הואיל ונתחזק כל כך דבציר מג' ימים משהחמיץ אינו נעשה סיפתקא. ומיהו רבי יוחנן לא מוקי לה בסיפתקא א"נ לית ליה הך סברא דלא שנא סיפתקא ול"ש חומץ כל ג' ימים אחרונים נמי ספק: **הא גופא קשיא ראשונים ודאי יין אלמא כו'.** דאי ס"ד ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא הוא א"כ אמאי ודאי יין האיכא למימר דעם סילוק ידיו התחיל להריח ריח חומץ מעט ומההיא שעתא הוה ליה חומץ: **כגון דאשתכח כו'.** לעולם ריחיה חלא וטעמא חמרא חמרא הוא כדמוכח רישא וסיפא דקתני אחרונים ודאי חומץ היינו טעמא דמיירי כגון דמשתכח חומץ חזק יותר מדאי שהדבר ידוע שזה ו' ימים שהתחיל להחמיץ ולסוף ג' נעשה חומץ ובג' האחרונים נתחזק ונתחזק מאד ונעשה סיפתקא חזקה: **כמאן פשט ליה.** רב יוסף לאביי כמי משניהן היה מפרש הברייתא דקתני ג' ימים ודאי דנשמע מינה אי אזלינן בתר ריחא או בתר טעמא: **חד אמר כרבי יוחנן כו'.** ונ"ל דהלכתא כרבי יוחנן דהא דרומאי משמיה דרבי יהושע בן לוי קיימי כוותיה: **המוכר חבית יין לחבירו והחמיצה.** בתוך אותה חבית של מוכר בבית לוקח: **אמר רב כל ג' ימים הראשונים הרי הוא ברשות מוכר.** שהדבר ידוע שאין היין מחמיץ בפחות מג' ימים משהתחיל להריח ריח חומץ והכי נמי דריחיה חלא וטעמי' חמרא חמרא הוא אפ"ה באחריות מוכר הוא שהרי נתקלקל כבר ברשותו וכמי שמכר לו חומץ בדמי דודאי משהתחיל להריח חומץ סופו להעשות חומץ ודמי למוכר יין ונמצא חומץ דתנן בהמוכר את הספינה (לעיל דף פג:) דהוא מקח טעות ואע"פ ששתה הימנו לוקח ולא טעם בו ריח חומץ כשלקחו אפ"ה כיון דהחמיץ תוך ג' הדבר ידוע דבשעת מכירה הוי ריחיה חלא. והא דתנן לקמן בפירקין (דף צז:) המוכר יין לחבירו והחמיץ אינו חייב באחריותו רב מוקי לה לאחר ג' אבל תוך ג' לא קרינן המוכר יין לחבירו והחמיץ אלא המוכר יין לחבירו ונמצא חומץ א"נ מוקי לה בקנקנים דלוקח כר' יוסי בר רבי חנינא דאיכא למימר קנקן גרם להחמיץ מהרה והא דנקט חבית של יין רבותא היא דסד"א לשתייה לאלתר קזבין ליה ולא הוה ליה לשהויי וליפטר מוכר קמ"ל:

ושמואל

הבודק את החבית להיות מפריש כו'. רבינו שמואל דחק לפרש שלקח ממנו משהו ומפריש ממנו תרומה ואחר כך טעמו ונכנס דחק שהרי יכול לטעמו בריח אי הוי ריחא חמרא ודאי חמרא הוא דאיכא ודאי חמרא דריחיה חלא אבל חלא לעולם לא הוי ריחיה חמרא והא דקאמר לקמן הא טעימיה ולא עקר הוזקקו לפרש כן דלא משמע ליה דטעמו בריח:

מאי טעמא האי מעילאי עקר. לא מצי למימר דלר' יוחנן מתתאי עקר דא"כ מנא ליה דכל ג' ימים הראשונים היה ודאי יין דלמא בשעה שטעמו כבר נעקר טעמו מתתאיו ג' ימים אבל אין לומר שכבר נעקר טעמו מתתאיו ג' ימים דאין סברא לומר שיהא חומץ גמור למטה ולמעלה הוה ריחיה ה)(חלא) וטעמא חמרא:

מאי טעמא דאי חמרא מתתאי עקר. תימה דמנא ליה לגמרא ליפלוגינהו בהכי כיון דמצי למימר לכ"ע מעילאי וצ"ל דנקט הכי לפי (ב) שסובר שכך הוא אמת דמתתאי עקר וליכא למימר האי טעמא דמתתאי עקר לחוד ו)(ולעולם) דקסבר ריחיה חלא וטעמא חמרא חמרא דא"כ ג' ימים האחרונים אמאי הוי ודאי חומץ דלמא כל ג' ימים הוי ריחיה חלא וטעמא חמרא והשתא הוא דנגמר חימוצו:

דרומאי מתנו. פירש רבינו שמואל דהלכה כר' יוחנן דקיימי דרומאי כוותיה וכן נראה דרבא נמי קאי כוותיה בפרק במה דע"ז (דף סו: ושם. ד"ה ורבא) שהבאתי לעיל (ג):

כל ג' ימים הראשונים ברשות מוכר. ואפי' נתן לו הלוקח מעות יחזיר דכיון דנראה חומץ גמור תוך ג' שנמכר בידוע שכבר בשעת מכירה ריחיה חלא ולהאי חמרא לא יהבי אינשי דמי ואע"פ שטעמו והוה ריחיה חמרא ודאי

לא

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"ה מהל' תרומות הל' כד סמג עשין קלד (טוי"ד סי' שלא) [וברב אלפס ערבי פסחים דף קטו.]:

לב ב מיי' וסמג וטור (ורי"ף) שם:

לג ג מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה ח טוש"ע א"ח סי' רל סעיף ג וסי' רעב ס"ג [וברב אלפס שם]:

◆

רבינו גרשום (המשך)

להפריש מהן דמאי דכל ספק מעושר וספק שאינו מעושר מעשרין מאותו דבר דמאי חד ממאה: מאי טעמא משום דחמרא מעלאי עקר. כלומר מחמיץ. והאי גברא דפריש מינה על אחרים בדקה בפי החבית מלמעלה ועדיין לא עקר. אם תמצי לומר בתר דבדק עקר כלומר לאחר שטעמה התחילה להחמיץ לאלתר אפי' הכי חמרא הוא משום דקים לן דכל היכא דריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא הוא ומשום הכי כל ג' ימים הראשונים חמרא מעליא ומברכין עליו בורא פרי הגפן הי"נ ביין הנמכר בחנות הואיל דטעמיה חמרא אע"ג דריחיה חלא חמרא מעליא הוא. ור' יהושע בן לוי דאמר כל ג' ימים האחרונים ודאי חומץ. ומה שהפריש ממנה על אחרות אינו מתוקן: מיכן ואילך. א) כלומר ג' ימים הראשונים ספק הוא ועדיין צריך לתקן דמאי מ"ט משום דחמרא מתתאי עקר דלא מצי למיטעמיה ובעי דן דטעמה (אינו) [אולי] עקר מתתאי ולא אדעתיה והוה ליה ספק אם תימצי לומר מעילאי עקר וכו' ואם נפש אדם לומר כי היכי דר' יהושע אמר אם תמצי לומר מעילאי עקר וכו' ה"נ מאי טעמא לא אמר ר' יוחנן אם תימצי לומר מתתאי עקר והא בעידן דטעמה מלעיל איעקר עקר ולא אדעתיה. ותריץ הכי משום דר' יוחנן סבירא ליה בג' ימים הראשונים ודאי יין הוא ולא ספק הוא ור' יהושע בן לוי סבירא ליה דספק הוא משום הכי קאמר מילי דמספקא ור' יהושע סבירא ליה דמברכין עליו שהכל נהיה בדברו: דרומאי. חכמים שבדרום: הא גופא קשיא אמרת ג' ימים הראשונים ודאי יין אלמא חמרא מעילאי עקר והוה ליה ריחיה חלא וטעמא חמרא וחמרא הוא והדר תני ג' ימים ב) הראשונים ודאי חמרא אלמא חמרא מתתאי עקר והוה ליה ריחיה חלא וטעמא חמרא חלא. לעולם מעילאי עקר וראשונים ודאי יין ודקא קשיא לך אחרונים הכא במאי עסקינן דאחרונים ודאי חומץ כגון דאשתכח חלא סיפתקא. כלומר חומץ חזק דאי לא דעקר תלתא יומי מקמי הכי לא הוה משתכח חלא סיפתקא כלומר חזק מאד: איבעיא להו כמאן פשט. רב יוסף לאביי אי כר' יוחנן אי כר' יהושע: ברשות מוכר. ויכול לחזור לוקח:

א) נראה דצ"ל כלומר ימים ראשונים ספק הוא וכו'. ב) צ"ל אחרונים ודאי חומץ וכו'.

מסורת הש"ס

א) נדה דף ב: קידושין עט. תוספ' תרומות פ"ד, ב) [ע"ז סו:], ג) [שם], ד) [דף פד:], ה) רשב"א מ"ג, ו) ר"מ מ"ו וגרס וקסבר.

◆

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה חמרא מעילאי עקר כלומר עקר: (ב) תוס' ד"ה מ"ט האי חמרא וכו' דנקט הכי לפי שכך הוא אמת כשסובר ריב"ל דמתתאי עקר וליכא למימר להאי טעמא: (ג) ד"ה דרומאי וכו' שהבאתי לעיל. נ"ב בדף ל"ה בד"ה נותן לו:

◆

מוסף רש"י

הבודק את החבית. טועמה אם היא בחזקתה שלא החמיצה, להיות מפריש עליה תרומה והולך. כלומר להיות סומך עליה והולך ושותה שאר חביות ונותן עיניו בזו להפריש ממנה עליהם לאחר זמן, שהתרומה ניטלת במחשבה (נדה ב:) כלומר להיות סומך עליה בהפרשת תרומותיו, כשבא לשתות מאלה לוגין בכל מקום אחר אומר הרי שני לוגין בחבית פלונית תרומה על מאה לוגין הללו וכן עושה תדיר (קדושין עט.). ואחר כך נמצאת חומץ. ואין ידוע מאימתי החמיצה, וכל תרומה שסמך עליה משהחמיצה לא תיקן, דקסבר יין וחומץ שני מינין הן (שם). כל ג' ימים הראשונים. שאחר הבדיקה שבדקה ומצאה יין, הרי היא בחזקת ודאי יין, וכל טבלים שתלה תרומתן בה באותן ג' ימים מתוקנים הן, מכאן ואילך ספק. והויא תרומה ליאסר לזרים ויחזור ויתרום דשמא כבר החמיצה ולא היתה תרומה (שם וכעי"ז נדה ב:). כל ג' ימים אחרונים ודאי חומץ. כל ג' ימים שלפני בדיקה זו האחרונה שמצאה חומץ, הרי היא בחזקת ודאי חומץ (קדושין שם.) דכיון דעכשיו חומץ גמור הוא, ודאי אין פחות מג' ימים שהתחיל להחמיץ ואם עשאו בתוך אותן ג' ימים תרומה על מקום אחר, אינו תרומה אליבא דרבי דאמר (לעיל פד:) יין וחומץ שני מינין הן, דאי לרבנן הא קי"ל תורם מן הרעה על היפה תרומתו תרומה (נדה ב: וכעי"ז קדושין שם). מכאן ולהלן. מג' ולמפרע, ספק. והוי תרומה ליאסר לזרים ויחזור ויתרום (שם ושם).

◆

רבינו גרשום

הבודק את החבית והולך להיות מפריש עליה תרומה על אחרות והיה מפריש ממנה בכל יום על שאר חביות עד שלשה. ושוב באחרונה נמצאת חומץ: ג' ימים הראשונים ודאי יין. טוב הוות ותרומתן תרומה ומה ששתה מן אותן יין של חביות שהפריש עליהן מן זו באותן ג' ימים יפה שתה ולא טבלים נינהו. מיכן ואילך ספק היה חומץ וספק יין וספק מתוקן וספק אינו מתוקן ויהיב האי חומץ לכהן לפי שקרא עליה שם תרומה ואותן שהיה מפריש עליהן מזו צריך